

فصلنامه رهبری و مدیریت آموزشی
دانشگاه آزاد اسلامی واحد گرمسار
سال هجدهم، شماره ۱، بهار ۱۴۰۳
صص ۳۳۲-۳۵۵

مطالعه جامعه‌شناختی نقش شبکه‌های اجتماعی مجازی بر سبک زندگی دانش‌آموزان

دبیرستانی

مجید رضا جهان‌مهین^۱، کرامت‌الله راسخ^۲، سیدکوروش سرورزاده^۳، علیرضا خدای^۴

چکیده:

هدف: هدف از پژوهش حاضر مطالعه جامعه‌شناختی نقش شبکه‌های اجتماعی مجازی بر سبک زندگی دانش‌آموزان دبیرستانی شهر جهرم می‌باشد.

روش: پژوهش حاضر از نوع مطالعه همبستگی دارای طرح زمینه‌یابی مقطعی و از حیث شیوه گردآوری داده‌ها، غیر آزمایشی است. جامعه آماری کلیه دانش‌آموزان پسر و دختر دبیرستانی مقطع متوسطه دوم شهرستان جهرم در سال تحصیلی جاری (۱۴۰۱-۱۴۰۰) بودند که تعداد نمونه ۳۷۵ نفر که با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی انتخاب شدند و در نهایت، ابزار گردآوری داده‌ها (دو پرسشنامه) بین آن‌ها توزیع شد. برای تعیین پایایی، از شیوه هم‌هانگ درونی به روش آلفای کرونباخ استفاده شده است. همچنین از جداول توزیع فراوانی، ضریب همبستگی پیرسون، مقایسه میانگین‌ها، تحلیل واریانس، رگرسیون خطی، رگرسیون چندگانه جهت روابط بین متغیرها استفاده شده است.

یافته‌ها: یافته‌های تحقیق نشان داد بین استفاده دانش‌آموزان از شبکه‌های اجتماعی مجازی و تمامی مولفه‌های سبک زندگی به جز سبک زندگی فراغتی رابطه معنادار مثبت و مستقیمی وجود دارد. همچنین، نتایج نشان داد تبیین متغیر سبک زندگی دانش‌آموزان بر حسب مجموع متغیرهای مستقل (سبک زندگی دینی، فراغتی، ورزشی، الگوهای مصرف، مدیریت بدن و رفتارهای اجتماعی) قادرند ۰/۳۳۰ از تغییرات متغیر سبک زندگی دانش‌آموزان را تبیین کنند. **نتیجه‌گیری:** هر چه میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی دانش‌آموزان افزایش یابد، مولفه‌های ورزش و تندرستی، سبک زندگی دینی، الگوهای مصرف، رفتارهای اجتماعی و مدیریت بدن آن‌ها دچار تغییر می‌شود. نتایج این تحقیق می‌تواند به برنامه‌ریزی فرهنگی کشور بویژه در حوزه آموزش و پرورش کمک کند.

کلیدواژه‌ها: شبکه‌های اجتماعی مجازی، سبک زندگی، رویکرد جامعه‌شناختی.

پذیرش مقاله: ۱۴۰۳/۷/۱۷

دریافت مقاله: ۱۴۰۳/۵/۲۵

^۱- دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی گرایش بررسی مسائل اجتماعی، واحد جهرم، دانشگاه آزاد اسلامی، جهرم، ایران.
jahanmahin62@yahoo.com

^۲- دانشیار جامعه‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد جهرم، دانشگاه آزاد اسلامی، جهرم ایران (نویسنده مسئول).
krasekh@gmail.com

^۳- استادیار برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای، گروه برنامه‌ریزی شهری، واحد جهرم، دانشگاه آزاد اسلامی، جهرم، ایران.
ssarvarzadeh@yahoo.com

^۴- استادیار جامعه‌شناسی، گروه علوم اجتماعی، واحد جهرم، دانشگاه آزاد اسلامی، جهرم، ایران.
alirezahoddamy@yahoo.com

مقدمه

در یکی - دو دهه اخیر، رشد اینترنت و شبکه‌های ارتباط جهانی و تأثیرات آن‌ها در زندگی کاربران، توجه برخی تحلیل‌گران را به خود جلب کرده است، به طوری که بسیاری از دانشمندان و صاحب‌نظران علوم اجتماعی بر این باورند که ترکیب و همگرایی فن‌آوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی و تجدید ساختار نظام سرمایه‌داری در دهه‌های اخیر ما را وارد عصر تازه‌ای کرده است. دانیل بل^۱ این عصر جدید را جامعه فراصنعتی، کاستلز^۲ آن را جامعه شبکه‌ای و تادا اومه سائو^۳ آن را جامعه اطلاعاتی نامیده است. در بستر این عصر تازه، دانش ارتباطات موجب تحول شگرفی در عصر روابط اجتماعی شده است. این تحولات موجب شده از یک سو پدیده فشرده‌گی و کوچک شدن جهان یا همان دهکده جهانی و از سوی دیگر شکل‌گیری جامعه مجازی محقق شود (شکوری و رفعت‌جابه، ۱۳۸۷: ۲). بدون تردید، رشد فن‌آوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی یا صنعت جهانی ارتباطات، مهم‌ترین عامل ایجاد این پدیده‌ها است که با قدرتی سرسام‌آور زمان و مکان را در عرصه‌های گوناگون زندگی پیش روی انسان قرار داده و چهارچوب و حصارهای موجود را دچار تحولات مفهومی و شکلی نموده است (رسول زاده اقدم و همکاران، ۱۳۹۵: ۳۵). در این میان نقش شبکه‌های اجتماعی به ویژه شبکه‌های اجتماعی دسترسی‌پذیر از طریق تلفن همراه با امکانات و فرصت‌های متنوعی که عرصه می‌کنند، برجستگی خاصی یافته است. به عبارتی، می‌توان گفت که رسانه‌های نوین اطلاعاتی و در رأس آن‌ها اینترنت به نوسازی فرایندهای اجتماعی دامن زده و تمام جنبه‌های زندگی مردم را تحت الشعاع قرار داده‌اند (جهانگرد، ۱۳۹۱: ۳).

قدرت شبکه‌های اجتماعی در شرایط کنونی دنیای امروز را می‌توان به یک "انفجار ارتباطی" تشبیه کرد که باعث شده ارتباط وسیعی را در میان افراد و شهروندان ایجاد کند که در دنیای واقعی، با این وسعت امکان‌پذیر نبود (افراسیابی، ۱۳۹۱: ۳). شبکه‌های اجتماعی مجازی به واسطه توانشان در ایجاد ارتباطات سریع هم‌زمان و ناهم‌زمان و دسترس‌پذیر کردن حجم انبوهی از اطلاعات، نفوذ گسترده‌ای در زیست‌جهان‌های کاربران پیدا کرده‌اند. ابعاد این تأثیر گذاری امروزه وسعتی جهان‌شمول پیدا کرده است به طوری که از هر ده کاربر اینترنت در جهان، شش نفر از شبکه‌های اجتماعی بازدید

¹- Daniel Bell

²- Castells

³- Tada umesao

می‌کنند و میانگین زمان صرف شده برای این قبیل کاربری‌ها به ویژه نوجوانان ایرانی، ۵۲ دقیقه در هفته ثبت شده است (صادقیان، ۱۳۸۹). این قبیل شبکه‌های اجتماعی، علاوه بر جذابیت‌ها، تنوع و سرگرمی‌ها، چهارچوب تعاملی جدیدی را در برقراری ارتباطات بین فردی مهیا ساخته که به رغم محدودیت ذاتی خود، فرصت‌های جدیدی را نیز برای نمایش شخصیت در اختیار کاربران قرار می‌دهد (ذکایی، ۱۳۸۶: ۲۸۶). به بیان دیگر، کاربران شبکه‌های اجتماعی مجازی حول فضای مشترکی به صورت مجازی جمع شده و جماعت‌های آنلاین را شکل می‌دهند. این اجتماعات می‌توانند از مرزهای جغرافیایی و زمانی فراتر رفته و به افراد آزادی شرکت در صورت‌نویین روابط جمعی را آنهم فراسوی محدودیت‌های فیزیکی محل زندگی‌شان عرضه کنند (بنت، ۱۳۸۶: ۱۴۳؛ محمدی و همکاران، ۱۳۹۵: ۶۵). این شبکه‌ها در عین حال که فضایی هستند که در آن‌ها افراد، دوستان جدیدی پیدا می‌کنند و یا دوستان قدیمی خود را در جریان تغییرات زندگی‌شان قرار می‌دهند، مکان‌هایی برای تبادل نظر هستند که در آن‌ها عقاید و نظرات خود را با هم به اشتراک می‌گذارند (خیری اصل، ۱۳۹۰: ۳). از جمله شبکه‌های اجتماعی مجازی که در سال‌های اخیر توانسته‌اند کاربران و اعضای زیادی را به سوی خود جلب کنند، می‌توان به فیس‌بوک، توئیتر، مای اسپیس، تلگرام، وایبر و ... اشاره کرد. جسیکا هیلبرمن^۱ معتقد است که "امروزه بسیاری از جوانان برای ساختن زندگی خود از روابط و مناسبات اینترنتی و فعالیت‌های اجتماعی شبکه‌ای استفاده می‌کنند و فعالیت در این شبکه‌های اجتماعی، همه ابعاد زندگی آن‌ها را در بر گرفته است (هیلبرمن، ۲۰۰۹: ۲۰۹؛ به نقل از بشیر و افراسیابی، ۱۳۹۱: ۳۴). بنابراین جذابیت شبکه‌های اجتماعی از یک سو و سهولت فعالیت در این دسته از جوامع از سوی دیگر سبب می‌شود تا بررسی ارتباط میان عضویت و حضور در شبکه‌های اجتماعی مجازی و تغییرات مربوط به ابعاد مختلف زندگی به یکی از دغدغه‌های محققین حوزه علوم اجتماعی بدل شود.

شبکه‌های اجتماعی به عنوان مطلوب‌ترین مدل‌های تعامل و ارتباط در میان گره‌های سنی به ویژه جوانان و نوجوانان و به ویژه دانش‌آموزان ظهور کرده‌اند (تریپاتی^۲ و احد، ۲۰۱۹: ۶۹۵). با ظهور عصر فناوری‌های نوین اطلاعاتی و گسترش فراگیر آن در سطح جوامع، تغییر و تحولات بسیاری در عرصه زندگی بشر ایجاد شد و انسان‌ها را با جهان جدیدی مواجه ساخت (یار احمدی و

^۱- Heliberman

^۲- Tripathi

زارعی، ۱۳۹۸: ۴۵). بر این اساس، مردم به طور عمیق در استفاده از این شیوه های تعاملی که موجب اعتیاد در برخی موارد شدید نیز می شود، غوطه ور هستند (تسی، وگل^۱، ۲۰۱۶: ۱۹۵۶). به طور کلی، می توان گفت امروزه شبکه های اجتماعی نفوذ فراوانی بر جنبه های مختلف زندگی دیجیتالی فعلی از ارتباطات آنلاین و بازاریابی گرفته تا سیاست، آموزش و پرورش، سلامت و تعامل عمومی افراد دارد و می تواند مزایای ویژه ای را برای هر یک از این حوزه ها فراهم آورند (بشیر و باهات، ۲۰۱۷: ۱۲۵). در این امر، سبک زندگی نیز اثر گذار بوده است. سبک زندگی بر جایگاه فرد در نظام مصرف تأکید می کند و مجموعه ای نسبتاً هماهنگ از همه رفتارها و فعالیت های یک فرد معین در جریان زندگی روزمره است (گیدنز، ۱۳۸۲: ۱۲۱).

سبک زندگی از الگوهای فرهنگی، رفتاری و عادات شکل می گیرد و افراد به طور روزمره آن ها را در زندگی فردی و اجتماعی خود بکار می گیرند (پهلوانی زاده، ۱۳۹۶: ۱). استفاده از شبکه های اجتماعی در جوامع امروزی نقش مهمی در الگودهی به سبک زندگی افراد دارد (رضاییان و ادریسی، ۱۳۹۷: ۱). بر این اساس یکی از مهم ترین وجوه عملکرد شبکه های اجتماعی، تأثیرات منفی و مثبت آنها در عرصه های اجتماعی است. به همین سبب نقش شبکه های اجتماعی در زندگی به ویژه تأثیر این پدیده در سبک زندگی جوانان بایستی مورد توجه قرار گیرد (شیخ زاده، ۱۳۹۵: ۱۲۵). بنابراین، باید جزئیات ارتباط میان عضویت و حضور در شبکه های اجتماعی اینترنتی و مقوله های سبک زندگی مورد بررسی قرار گیرد تا بتوان درک درستی از محدوده روابط میان شبکه های اجتماعی اینترنتی و سبک زندگی بدست آورد. دانش آموزان هم در زندگی روزمره خود با شبکه های اجتماعی مجازی و فرهنگ استفاده از آن سروکار دارند. پژوهش حاضر قصد دارد با هدف تبیین جامعه شناسانه، به بررسی پیامدهای اجتماعی شبکه های اجتماعی مجازی و سبک زندگی متأثر از آن در بین دانش آموزان بپردازد. همچنین دلیل دیگر اهمیت این موضوع این است که شهر جهرم یکی از شهزهایی است که از ساختار سنتی و فرهنگی قدیمی برخوردار است؛ اما در طی سال های اخیر، ورود تکنولوژی، تحولات اجتماعی، فرهنگی و تحولات جمعیتی از جمله جوان بودن جمعیت، مهاجرت و چهره شهر را دگرگون کرده است، که این تحولات بیشتر در روابط اجتماعی و سبک زندگی نمود پیدا کرده است.

¹- Tsay-Vogel

در جریان رواج مصرف‌گرایی و امکان انتخاب و گزینش کالاها، افراد صاحب سبک زندگی^۱ شدند. نشانه‌های گسترش سبک زندگی حاصل از جامعه مصرفی را جامعه‌شناسانی چون ویبلن، وبر، و زیمل در اوایل قرن بیستم به تصویر کشیدند. سبک زندگی از دیدگاه زیمل، یکی از شیوه‌هایی است که افراد برای تعریف هویتشان در ارتباط با جامعه توده‌ای جستجو می‌کنند. درحقیقت، ارتباط پیچیده بین سبک زندگی مدرن به عنوان یک شکل اجتماعی و جستجوی افراد برای کسب هویت شالوده بحث وی را تشکیل می‌دهند. ویبلن^۲ (۲۰۰۴) در پی این مسئله بود که افراد چگونه منزلت اجتماعی کسب می‌کنند. به نظر وی، ثروت مهم‌ترین عامل کسب منزلت است که باید نمود خارجی داشته باشد و بهترین نمود آن مصرف تظاهری و نمایشی است (ویبلن ۲۰۰۴: ۵۲). با این وصف اگر چه ویبلن در مجموع از مفهوم سبک زندگی به طور مستقیم در تحلیل رفتارهای طبقه مرفه در جامعه آمریکا استفاده نکرده، اما زمانی که وی از مفهوم مصرف تظاهری، آسایش ظاهری، خودنمایی ظاهری، نمایش دادن تفاخر، لباس خریدن و ... استفاده می‌کند، در واقع، به طور ضمنی سبک زندگی طبقه مرفه در آمریکا را معرفی می‌کند. بدین ترتیب، طبقه مرفه به نظر ویبلن سعی دارد از طریق مکانیسم‌های مذکور نیازهای غیر مادی خود را همچون کسب احترام، داشتن هویت متمایز، اثبات خود، ایجاد تمایز اجتماعی و اقتصادی و ... را کسب کند. از این رو، از نظر ویبلن، طبقه مرفه برای کسب ویژگی‌های مورد اشاره سعی می‌کند هر روز الگوهای جدیدی از سبک زندگی را برای ایجاد تمایز طبقاتی بین خود و دیگران بیازماید. وبر^۳ (۱۹۸۷) نخستین کسی بود که اصطلاح سبک زندگی را به کار برد. او بر مبنای تعریف چند بعدی خود از قشریندی اجتماعی و تاکید بر منزلت به عنوان یکی از ابعاد و مولفه‌های قشریندی، اصطلاح سبک زندگی را در ارتباط با این بعد به کار گرفت (گوشبر، ۱۳۸۴: ۴۲). از نظر وبر (۱۹۸۷) تفاوت سبک زندگی تفاوت بین گروهی را ایجاد می‌کند و به برتری‌های منزلتی و طبقاتی مشروعیت می‌بخشد. گروه‌های منزلت از راه سبک‌های زندگی به گروه مرجع تبدیل می‌شوند و معیار قضاوت اجتماعی قرار می‌گیرند (ویبلن، ۲۰۰۴).

^۱- Life Style

^۲- Veblen

^۳- Weber

بوردیو^۱ رسانه‌ها را ابزاری در جهت دستیابی به منافع اقتصادی، سرمایه فرهنگی و موقعیت‌های اجتماعی می‌داند (شارع پور و حسینی راد، ۱۳۸۷: ۱۳۹). یا کاستلز^۲ شبکه‌های اجتماعی اینترنتی را سبب تغییر سبک زندگی افراد می‌داند و بر وجود ارتباط میان عضویت و حضور در شبکه‌های اجتماعی مجازی و نمایه‌های فرهنگی مرتبط با سبک زندگی تأکید دارد (کاستلز، ۱۳۹۰: ۴۳۳). علاوه بر این، کاستلز الگویی از جامعه اطلاعاتی ارائه می‌دهد که در آن نقش رسانه‌ها، کلیدی است و در واقع رسانه‌ها هستند که این نوع جدید از جامعه را باز تولید می‌کنند. در این نظام اجتماعی، فناوری‌های ارتباطی جمعی نقش اساسی دارند و لحن گفتمان، سبک زندگی و همه ارزش‌های اجتماعی توسط رسانه‌ها و صاحبان آن‌ها تعریف می‌شود (همان: ۲۷). در ادامه، بوردیو اذعان می‌کند، انتخاب‌هایی که افراد درباره گزینه‌های اوقات فراغت انجام می‌دهند اساساً اجتماعی است و مردم سبک‌های زندگی و فعالیت‌های فراغتی را یاد می‌برند و با توجه به سرمایه‌های اقتصادی و فرهنگی متفاوت، نحوه گذران اوقات فراغت آن‌ها متفاوت است. به تعبیر او گزینه‌های انتخابی اوقات فراغت جملگی بازتابنده چارچوب‌های کلی سبک زندگی هستند و این چارچوب‌ها هم‌تراز با طبقه اجتماعی می‌باشند (ابراهیمی و همکاران، ۱۳۹۱: ۷۰). گیدنز^۳ (۲۰۰۶) بر این باور است که سبک زندگی کردارهایی هستند که به جریان عادی زندگی روزمره تبدیل شده‌اند. جریان‌هایی که در لباس پوشیدن، غذا خوردن، شیوه‌های کنش جلوه می‌کنند؛ چنین رفتارهای بازتاب‌کننده هویت‌های شخصی، گروهی و اجتماعی است و از اشکال منتخبی از مصرف‌گرایی سخن می‌گوید که سبک زندگی افراد را مشخص می‌کند و متضمن انتخاب انواع خاصی از غذا، پوشاک، مسکن، اتومبیل، عادات کاری، اشکال گوناگون تفریح یا اوقات فراغت و انواع دیگری از رفتار منزلت‌جویانه است. به زعم گیدنز سبک زندگی عبارت از تلاش برای شناخت مجموعه منظمی از رفتارها با الگوهای کنش که افراد آن‌ها را انتخاب کرده، واکنش‌شان در زندگی روزمره به واسطه آن‌ها هدایت می‌شوند.

بنابراین بر مبنای نظریات فوق و آرای گیدنز (۱۳۷۹) می‌توان این‌گونه بیان کرد که، از منظر مدرنیته متأخر مفاهیمی همچون سبک زندگی، عینی‌ترین جنبه وجه زندگی در دنیای مدرن محسوب می‌

^۱- Bourdieu

^۲- Castells

^۳- Giddens

شوند که این منش و ذائقه‌های تمایز یافته و به عینیت رسیده نتیجه همه انتخاب‌ها و گزینش‌های افراد در طول زندگی شخصی شان است و شامل نحوه مصرف نوع کالاهای فرهنگی، نوع اتومبیل، نوع لباس پوشیدن، نوع تغذیه، نوع فعالیت‌های اوقات فراغت و همه جنبه‌های رفتاری افراد است. نظریه کاشت^۱ یا پرورش گریز^۲، بر کنش متقابل میان رسانه و مخاطبانی که از آن رسانه استفاده می‌کنند و نیز بر چگونگی تأثیرگذاری رسانه‌ها بر مخاطبان تأکید دارد. فرض اساسی این نظریه این است که بین میزان مواجهه و استفاده از رسانه و واقعیت‌پنداری در محتوا و برنامه‌های آن رسانه ارتباط مستقیم وجود دارد. به این صورت که ساعت‌های متمادی مواجهه با رسانه‌ای خاص باعث ایجاد تغییر نگرش و دیدگاه‌های موافق با محتوای رسانه می‌شود. در واقع نظریه پرورش با تعیین میزان و نوع برنامه‌های مورد استفاده از رسانه‌ها، میزان تأثیر را مطالعه می‌کند تا به سازوکار و نحوه تأثیر پیدا کند (عباسی قادی و خلیلی کاشانی، ۱۳۹۰: ۸۱). نظریه کاشت یکی از اشکال اثر رسانه‌ها در سطح شناختی بوده و مربوط به این موضوع است که قرار گرفتن در معرض رسانه‌ها، تا چه حد می‌تواند به باورها و تلقی عموم از واقعیت خارجی، شکل دهد؟ (احمدزاده کرمانی، ۱۳۹۰: ۳۳۶). از این رو رسانه‌ها متمایل به ارائه دیدگاه‌های هم‌شکل و کم و بیش یکسان از واقعیت اجتماعی هستند و مخاطبان آن‌ها براساس این چنین سازوکاری فرهنگ پذیر می‌شوند. گریز معتقد است، رسانه‌ها به دلیل نظم و هماهنگی که در ارائه پیام در طول زمان دارند، قدرت اثرگذاری فراوانی دارند؛ به طوری که باید آن‌ها را شکل‌دهنده جامعه دانست (سورین و تانکاراد، ۱۳۸۴: ۳۹۲). براساس نظریه کاشت می‌توان استنباط کرد که میزان استفاده و مدت زمان عضویت در شبکه‌های اجتماعی و واقعی تلقی کردن محتوای شبکه‌های اجتماعی اینترنتی بر هویت اجتماعی کاربران مؤثر است. می‌توان گفت هرچه میزان استفاده و مدت زمان عضویت در شبکه‌های اجتماعی افزایش یابد احتمال اثرپذیری کاربر بیشتر است. بر عکس هرچه میزان، مدت زمان استفاده و مدت زمان عضویت در شبکه‌های اجتماعی کاهش یابد، احتمال تأثیرپذیری وی کمتر خواهد بود.

دیوید چنی^۳ یکی از نظریه پردازان برجسته در زمینه سبک زندگی است. نظریات برجسته او در زمینه جایگاه سبک زندگی در بحث ساختارهای اجتماعی است. او بحث ساختاری سبک زندگی را با

1- Cultivation Theory

2- Gerbner

3- cheney

تشریح زمینه اجتماعی پیدایش آن آغاز می کند: پیدایش سبک های زندگی متعلق به دوران مدرن است که افراد مفهوم سبک زندگی را برای توصیف اعمال خود به دیگران به کار می گیرند. سبک های زندگی الگوهای متمایز کنش میان مردم است و مردم در زندگی روزانه خود از مفهوم سبک زندگی، بی آن که توضیح منظور خود را ضروری یابند، استفاده می کنند، زیرا این مفهوم به توضیح رفتار افراد، علل آن و معنایی که این رفتار برای آن ها دارد، کمک می کند. اما این به آن معنا نیست که می توان سبک زندگی را به زندگی همه افراد نسبت داد، زیرا افرادی هستند که به کلی پیروی یا تمایل نسبت به یک سبک معین را در زندگی خود انکار می کنند. به اعتقاد چانی سبک زندگی بخشی از زندگی اجتماعی روزانه در دنیای مدرن است و عملکرد آن به گونه ای است که افراد این جامعه را از آنهایی که به جامعه تعلق ندارند جدا می سازد (چنی، ۱۹۹۶: ۴). چنی در بحث از جایگاه سبک زندگی در ساختارهای اجتماع، به چند وجه توجه می کند، اول؛ جنبه بازتابی^۱؛ این پدیده به زبان ساده به معنای شکل گیری و تأثیر پذیری آن در روند کنش های اجتماعی است، دوم اهمیت و نقش آن در تمایزات ساختاری در نظم اجتماعی جدید است. او اعتقاد دارد که با از میان رفتن تمایزات اجتماعی طبیعی و انعطاف ناپذیر متعلق به پیش از مدرنیته، تمایزات فرهنگی مبتنی بر سلیقه و سبک زندگی، جای آن را گرفته است. این تمایزات ضمن آن که ممکن است گاه با تمایزات ناشی از موقعیت طبقاتی افراد تقاطع پیدا کند، در تثبیت سلسله مراتب اجتماعی موجود موثر است. بحث های چانی در این زمینه را می توان این طور تفسیر کرد که گرایش به یکسان بودن معیارهای مصرف (سلطه فرهنگ مصرفی) موجب شده که پایه های تمایزات اجتماعی به جای تولید (و طبقات ناشی از آن) به روابط ذهنی و فرهنگی جامعه در حوزه مصرف (یا سبک زندگی) منتقل شود. چانی سبک زندگی را یک الگو و روش زندگی می داند.

در زمینه میزان استفاده و حضور در شبکه های اجتماعی و تأثیر آن در سبک زندگی مطالعات چندی انجام گرفته است، از جمله دستیار و همکاران (۱۴۰۱). در پژوهشی با عنوان "تأثیر میزان استفاده از شبکه های اجتماعی مجازی بر مولفه های سبک زندگی دانش آموزان دختر و پسر متوسطه اول و دوم شهر یاسوج" نشان دادند که میزان استفاده دانش آموزان از شبکه های اجتماعی مجازی و تمامی مولفه های سبک زندگی رابطه معنادار مثبت و مستقیمی وجود دارد. با توجه به ضرایب تعیین، میزان

¹- reflexive

استفاده از شبکه های اجتماعی مجازی، مولفه های پیشگیری از بیماری ها و سلامت جسمانی را بیشتر از دیگر مولفه ها و مولفه اجتناب از داروها و مواد مخدر را کمتر از دیگر مولفه ها پیش بینی کرده است. همچنین، نتایج نشان داده است که میزان استفاده از شبکه های اجتماعی مجازی در بین دانش آموزان دختر و متوسطه دوم بیشتر از دانش آموزان پسر و متوسطه اول است و در تمامی مولفه های سبک زندگی، میانگین دانش آموزان دختر و متوسطه دوم بیشتر از دانش آموزان پسر و متوسطه اول است. اکبری و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهشی نشان دادند که بین شبکه های مجازی و سبک زندگی جوانان (سلامت جسمانی، روان شناختی، معنوی، اجتماعی، ورزش، تغذیه و وزن، پیشگیری از بیماری ها و حوادث و اجتناب از داروها و مواد مخدر) رابطه معکوس و معناداری وجود دارد. رضاییان و ادريس (۱۳۹۷) در پژوهش خود نشان دادند که بین میزان استفاده و نوع شبکه های اجتماعی مجازی و ابعاد سبک زندگی همبستگی مستقیمی وجود دارد، به گونه ای که هر چه میزان استفاده از شبکه های اجتماعی افزایش یابد، گرایش به سبک زندگی مدرن در بین دهه هشتادی ها بالاتر می رود. فرقانی و مهاجری (۱۳۹۶) در پژوهشی نشان دادند که بین مولفه های سبک زندگی همچون تغییر سلیقه در نوع پوشش، تغییر در شیوه تغذیه، تغییر در خودآرایی، تغییر در انتخاب دکوراسیون و اثاثیه منزل، تغییر در سبک خرید، تغییر در شیوه های گذران اوقات فراغت و تفریح و تغییر در تعاملات و ارتباطات رو در روی کاربران با میزان استفاده از شبکه های اجتماعی تلفن همراه رابطه وجود دارد، به طوری که با افزایش ساعات استفاده از این شبکه ها تغییر در هر یک از مولفه های سبک زندگی نیز بیشتر می شود. یافته های پژوهش برزبان (۱۳۹۶) با عنوان "تأثیر فراغت مجازی و بازی های رایانه ای بر هویت دینی نوجوانان" نشان می دهد که میانگین استفاده دختران و نوجوانان از فضای مجازی بیشتر از پسران نوجوان است. بر اساس نتایج تحلیل رگرسیونی، سه متغیر میزان ساعات استفاده از فضای مجازی، محتوی فضای مجازی و جنسیت ۸۷ درصد از هویت دینی نوجوانان در مواجهه با فضای مجازی را تبیین می کنند. شامانی و همکاران (۱۳۹۵) در تحقیقی که با عنوان "رابطه استفاده از شبکه های اجتماعی مجازی با هویت جوانان شهر تهران" انجام داده اند، به این نتیجه رسیدند که بین میزان استفاده از شبکه های اجتماعی مجازی و هویت فرهنگی آن ها رابطه معناداری وجود دارد؛ بدین شکل که در چهار مولفه مدت زمان حضور، میزان استفاده، میزان فعال بودن کاربر، و میزان تلقی نمودن محتوا در فضای شبکه های اجتماعی مجازی با وضعیت هویت فرهنگی جوانان رابطه معنادار و معکوسی وجود دارد.

سایانا^۱ و همکاران (۲۰۲۰) در پژوهشی که به بررسی تأثیر شبکه های اجتماعی بر کیفیت زندگی دانشجویان دانشگاه پرداختند، نشان دادند که مزایای کیفیت زندگی کاربران روزانه سایت های شبکه های اجتماعی در مقایسه با کاربران غیر روزانه بسیار زیاد است. همچنین، نشان دادند که در مقایسه با کاربران غیر روزانه سایت های شبکه های اجتماعی، کاربران روزانه بهتر قادر به کنترل استرس مربوط به روابط و کار هستند و به طور شایان توجهی از همکلاسی های خود، نحوه برخورد با مشکلات، شکل ظاهری و دستاوردهای زندگی خود رضایت بیشتری دارند. راجسوار^۲ (۲۰۱۷) در پژوهشی که به بررسی تأثیر شبکه های اجتماعی بر سبک زندگی و رفتار یادگیری نوجوانان پرداخت، نشان داد که سبک زندگی ۶۶/۷ درصد از نوجوانان در حد متوسط و سبک زندگی ۳۳/۳ درصد از آن ها در حد بالا (بوسیله استفاده از شبکه های اجتماعی) تحت تأثیر قرار گرفت. همچنین نشان داد که رفتار یادگیری ۱/۷ درصد نوجوانان به طور خفیف، ۸۳/۳ درصد به طور متوسط و ۱۵ درصد به طور شدید (بوسیله استفاده از شبکه های اجتماعی) تحت تأثیر قرار گرفتند. چوکور و چوکور^۳ در پژوهش خود نشان دادند که رسانه های اجتماعی نحوه تفکر، تعامل، برقراری ارتباط، عاشق شدن دانش آموزان دختر (یافتن عشق، سبک زندگی اجتماعی و موارد دیگر را اصلاح می کند. کولاندیراج^۴ (۲۰۱۴) در پژوهشی نشان داد که شبکه های مجازی بر نوع تفریح، تغذیه، ورزش و انتخاب موسیقی دانشجویان تأثیر گذار بوده است. همچنین در این تأثیرات میان دانشجویان زن و مرد تفاوتی وجود نداشته است. نیلندر^۵ (۲۰۱۳) و سنتولا^۶ (۲۰۱۳) در پژوهش های خود نشان دادند که استفاده از شبکه های اجتماعی مجازی بر ابعاد سبک زندگی (از جمله لباس پوشیدن، آرایش، ورزش، تغذیه، کنترل وزن، مصرف، سبک خرید و مدیریت بدن) تأثیر دارد. وانگ^۷ و همکاران (۲۰۱۲) نشان دادند آنلاین بودن بیش از حد، دسترسی از طریق اینترنت به کلوب های اینترنتی و استفاده از اینترنت برای تخلیه هیجانات به سبک ضعیف زندگی و عدم تحرک بزرگسالان منجر شده است، در مقابل نیز، استفاده از اینترنت با اهدافی مثل کسب دانش و یافتن اطلاعات مثبت

¹- Saini

²- Rajeswari

³- Chukwuere and Chukwuere

⁴- Kulandairaj

⁵- Nylander

⁶- Centola

⁷- Wang

است و سبک زندگی سالمی را برای بزرگسالان رقم می‌زند. اسد، مامون و کلمنت^۱ (۲۰۱۲) در پژوهش خود نشان دادند که سایت‌های شبکه‌های اجتماعی تأثیرات زیادی بر سبک زندگی دانش‌آموزان و معلمان دارد. به این صورت که تأثیرات مثبت آن بیش از تأثیرات منفی است. آن‌ها بیان کردند که در صورت استفاده از سایت‌های شبکه‌های اجتماعی، دانش‌آموزان می‌توانند مباحث گروهی را تنظیم کنند تا ایده‌های خود را رد و بدل کنند، با معلمان خود ارتباط برقرار کنند و از دوستان خود در مورد تکالیف درخواست تجدید نظر کنند. معلمان نیز می‌توانند مطالب مرتبط با دوره را با دانش‌آموزان خود به اشتراک بگذارند، کارهای تحقیقاتی را امکان‌پذیر کنند و دانش‌آموزان را برای همکاری با دیگر مدارس آماده کنند.

گراسموک (۲۰۰۹)، در تحقیقی که با عنوان فیس‌بوک و هویت "انجام داده به این نتیجه رسید که آگاهی‌هایی که کنش‌گران از حضور در فیس‌بوک به عنوان یک زیست‌جهان کسب می‌کنند، باعث تغییر در هویت‌شان می‌شود و همچنین هویت جهانی کاربران را شکل می‌دهد. مارسیا (به نقل از گلینا، ۱۹۹۷) نشان داد که دوران نوجوانی و جوانی، مرحله‌ای حساس در تشکیل هویت تلقی می‌شود و رسانه‌های الکترونیکی در شکل‌گیری این هویت تأثیر دارند و می‌تواند در سه سطح، هویت شخصی، ملی و جنسی موثر واقع شوند. با این تفصیل پژوهش حاضر در پی مطالعه جامعه‌شناختی نقش شبکه‌های اجتماعی مجازی بر سبک زندگی (سبک دینی، سبک ورزشی، سبک فراغتی، الگوهای مصرف، مدیریت بدن، و رفتارهای اجتماعی) دانش‌آموزان دبیرستانی متوسطه دوم شهر جهرم است.

فرضیه‌های تحقیق

- ۱) بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و سبک زندگی دینی دانش‌آموزان رابطه وجود دارد.
- ۲) بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و سبک زندگی فراغتی دانش‌آموزان رابطه وجود دارد.
- ۳) بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و مدیریت بدن دانش‌آموزان رابطه وجود دارد.

¹- Asad, Mamun & Clemen

- ۴) بین میزان استفاده از شبکه های اجتماعی مجازی و الگوهای مصرف دانش آموزان رابطه وجود دارد.
- ۵) بین میزان استفاده از شبکه های اجتماعی مجازی و تغییر رفتارهای اجتماعی دانش آموزان رابطه وجود دارد.
- ۶) بین میزان استفاده از شبکه های اجتماعی مجازی و سبک ورزش و سلامتی دانش آموزان رابطه وجود دارد.

روش تحقیق

پژوهش حاضر از نوع زمینه یابی / پیمایشی (خاکی، ۱۳۸۴: ۲۱۲)، بر حسب هدف، مطالعه همبستگی دو یا چند متغیری (محمد نژاد، ۱۳۹۱: ۴۹) یعنی با هدف تعیین ارتباط دو یا چند متغیر، دارای طرح زمینه یابی مقطعی و از حیث شیوه گردآوری داده ها، غیر آزمایشی است. جامعه آماری کلیه دانش آموزان پسر و دختر دبیرستانی مقطع متوسطه دوم شهرستان جهرم در سال تحصیلی جاری (۱۴۰۱-۱۴۰۰) می باشند. برای تعیین اندازه نمونه بر اساس جدول مورگان و کرسجی (۱۹۷۰)، اندازه نمونه در جدول مورگان برای ۷۰۰۰ نفر ۳۶۴ نفر می باشد، اما برای دستیابی به برآوردی دقیق تر، اندازه نمونه به ۳۷۵ نفر افزایش یافت. نمونه گیری به روش تصادفی چند مرحله ای می باشد. که تعداد ۴۰۰ پرسشنامه بین دانش آموزان توزیع شد که فقط ۳۷۵ پرسشنامه برگشت داده شد. ابزار سنجش در بخش پیمایشی پرسشنامه است، با پرسش های بسته و مقیاس سازی با طیف لیکرت. پرسشنامه ای مشتمل بر دو مقیاس سبک زندگی (۱۱۱ گویه) (سبک زندگی دینی ۱۵ گویه، سبک زندگی فراغتی ۲۸ گویه، الگوی مصرف ۲۷ گویه، مدیریت بدن ۹ گویه، رفتارهای اجتماعی ۱۵ گویه، که از ابزارهای سنجش اکبری و همکاران (۱۳۹۹)، قاسمی و همکاران (۱۳۹۹)، دستیار و همکاران (۱۴۰۰)، پژوهان فرد (۱۳۹۴)، استفاده شده است. فضای مجازی (بیست و دو گویه) که بر اساس طیف ارزیابی پنج درجه ای لیکرت درجه بندی شدند. جهت پرسشنامه متغیر سبک زندگی دینی از پرسشنامه اندازه گیری هویت دینی سراج زاده (۱۳۸۳) استفاده شده است. سراج زاده هویت دینی را بر مبنای دسته بندی سه بعد گلدسن (احساسی، اعتقادی و عملی) مد نظر قرار داده است. برای متغیر مستقل تحقیق (شبکه های اجتماعی مجازی) از ابزارهای سنجش شامانی، واحدی و نوروزی (۱۳۹۵)؛ عدلی پور، قاسمی و میر محمد تبار (۱۳۹۳) و قاسمی، عدلی پور و کیانپور (۱۳۹۱)، سلطانی (۱۳۹۵) و رهبر قاضی (۱۳۹۶) شش مولفه تفکیک

عضویت در شبکه‌های اجتماعی مجازی، مدت زمان عضویت در شبکه‌های اجتماعی مجازی، مدت زمان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی در طول روز، هدف، نوع و میزان استفاده، مشارکت و فعالیت کاربران در شبکه‌های اجتماعی مجازی، و نگرش به محتوای مطالب در شبکه‌های اجتماعی مجازی برای سنجش استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی استفاده شده است. اعتبار ابزارهای تحقیق از طریق اعتبار صوری به دست آمده است، در واقع پرسشنامه‌ی طراحی شده قبل از تکمیل، براساس نظر چند تن از اساتید صاحب‌نظر دانشگاه اصلاح شده است. پس از جمع‌آوری اطلاعات موردنیاز، پرسشنامه‌ها کدگذاری و داده‌های مربوط به هر پاسخگو به‌منظور تجزیه و تحلیل، وارد محیط SPSS شده‌اند. نتایج آلفای کرونباخ متغیر سبک زندگی و شبکه‌های اجتماعی مجازی در جداول شماره (۱)، خلاصه شده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم افزار SPSS استفاده شده است. همچنین از جداول توزیع فراوانی، ضریب همبستگی پیرسون، مقایسه میانگین‌ها، تحلیل واریانس، رگرسیون خطی، رگرسیون چندگانه جهت روابط بین متغیرها استفاده شده است.

جدول ۱. نتایج آلفای کرونباخ برای متغیرهای مستقل و وابسته تحقیق

مقیاس	تعداد گویه	ضریب آلفای کرونباخ
هویت دینی	۱۵	۰/۸۹۰
هویت دینی (بعد احساسی)	۵	۰/۹۱۰
هویت دینی (بعد اعتقادی)	۵	۰/۸۹۰
هویت دینی (بعد عملی)	۵	۰/۸۶۰
رفتارهای اجتماعی	۱۵	۰/۸۹۰
اوقات فراغت	۱۲	۰/۶۴۰
مدیریت بدن	۱۰	۰/۶۷۰
الگوی مصرف	۱۴	۰/۷۴
شبکه‌های اجتماعی مجازی (کل)	۲۲	۰/۸۵۰
هدف از مشارکت و فعالیت در فضای مجازی	۱۱	۰/۸۸۰
نگرش نسبت به محتوای مطالب در فضای مجازی	۱۱	۰/۸۰۰

یافته‌ها

بر اساس نتایج توصیفی متغیرهای جمعیتی، از مجموع ۳۷۵ پاسخگو، میانگین سبک زندگی (کل) در بین دختران (۱۵۵/۵۲ درصد) و در بین پسران (۱۵۰/۷۵ درصد) است. میانگین سبک زندگی (کل) در بین دانش آموزان پایه دهم (۱۵۲/۸۴ درصد)، پایه یازدهم (۱۵۱/۶۰ درصد)، دوازدهم (۱۴۹/۸۱ درصد) می‌باشد. میانگین سبک زندگی (کل) در بین دانش آموزان دبیرستان‌های غیر دولتی (۱۵۸/۲۴ درصد)، دبیرستان‌های دولتی (۱۵۴/۴۵ درصد)، است پایین‌ترین میانگین سبک زندگی کل (۱۴۸/۳۱ درصد) مربوط به دانش آموزانی می‌باشد که پدران‌شان تحصیلات فوق لیسانس دارند و بالاترین سبک زندگی کل (۱۵۴/۴۳) مربوط به دانش آموزانی هست که پدرشان تحصیلات لیسانس دارند. میانگین سبک فراغتی (۷۳/۵۰)، سبک مذهبی (۲۹/۹۳)، مدیریت بدن (۲/۶۶۰)، ورزش و سلامت (۳۴/۶۰)، الگوی مصرف (۹۵/۰۳)، رفتارهای اجتماعی (۷۹/۴۷) می‌باشد. میانگین گرایش به فضای مجازی (کل) (۰/۵۵)، هدف از فعالیت و مشارکت در فضای مجازی (۲۸/۴۸) و نگرش نسبت به محتوای فضای مجازی (۲۰/۰۸) می‌باشد. میانگین و انحراف معیار متغیرهای مستقل و وابسته تحقیق در جدول شماره ۲ آمده است.

جدول ۲. میانگین متغیرهای وابسته و مستقل تحقیق

متغیر	تعداد گویه ها	میانگین	انحراف معیار
سبک زندگی دینی	۱۵	۵۲/۱۱	۴/۲۴
سبک زندگی فراغتی	۲۸	۷۳/۵۰	۱۶/۴۵
سبک ورزش و تندرستی	۱۷	۳۴/۶۰	۱۰/۵۸
مدیریت بدن	۹	۲۰/۶۶	۵/۱۹
الگوهای مصرف	۲۷	۹۵/۰۳	۱۳/۳۵
رفتارهای اجتماعی	۱۵	۴۷/۷۹	
فضای مجازی (کل)	۲۲	۵۵	۱۰/۲۶
هدف از فعالیت و مشارکت در فضای مجازی	۱۱	۲۸/۴۸	۵/۹۲
نگرش نسبت به محتوای فضای مجازی	۸	۲۰/۰۸	۴/۶۵

یافته‌های استنباطی: بین استفاده از شبکه های اجتماعی مجازی و سبک زندگی دانش آموزان رابطه معنی داری وجود دارد. سطح معناداری در جدول (۳) برابر $\text{Sig} = ۰/۰۰۵$ است که نشان دهنده

شدت رابطه بین شبکه های اجتماعی و سبک زندگی دانش آموزان می باشد و همچنین میزان همبستگی پیرسون برابر ۰/۴۸۰ است که نشان دهنده شدت رابطه بسیار قوی و مستقیم بین متغیرهاست. نتایج آزمون نشان می دهد میزان استفاده از شبکه های اجتماعی تأثیر معنی داری بر گرایش به سبک زندگی دانش آموزان دارد. بر اساس پارادایم تعریف گرایی اجتماعی استفاده از فضای مجازی کنش و واکنش های مردم جامعه به خصوص جوانان را طی دهه های اخیر حتی در جزئی ترین و ریزترین ابعاد زندگی تحت تأثیر خود قرار داده است و باعث شده است که به سمت زندگی غربی گرایش بیشتری داشته باشند. بر اساس پارادایم رفتارگرایی اجتماعی میزان استفاده از شبکه های اجتماعی مجازی روی رفتارهای اجتماعی جوانان و نوجوانان تأثیر بسزایی گذاشته است و باعث تغییر خلق و خوی آن ها گردیده است. بر اساس پارادایم واقعیت اجتماعی میزان استفاده از شبکه های اجتماعی باعث تغییر در ساختارها و نهادهای اجتماعی جامعه شده است و شبکه های اجتماعی بر اندیشه و کنش فردی کاربران آن ها نیز تأثیر داشته و در طی زمان باعث تغییر اندیشه، نگرش و کنش های فردی آن ها نیز شده است.

جدول ۳. آزمون همبستگی بین استفاده از شبکه های اجتماعی مجازی و سبک زندگی دانش

آموزان

متغیر مستقل	متغیرهای وابسته	ضریب همبستگی پیرسون	سطح معناداری
	سبک زندگی (کل)	۰/۴۸۰	۰/۰۳۵
	سبک زندگی دینی	۰/۳۵۵	۰/۰۲
استفاده از	سبک زندگی فراغتی	۰/۰۳۵	۰/۶۵۲
شبکه های	رفتارهای اجتماعی	۰/۱۸۵	۰/۰۰۰
اجتماعی	الگوی مصرف	۰/۱۶۵	۰/۰۰۴
مجازی	مدیریت بدن	۰/۲۱۰	۰/۰۰۰

نتایج آزمون نشان می دهد استفاده از شبکه های اجتماعی مجازی تأثیر معنی داری بر رفتارهای اجتماعی دانش آموزان دارد. سطح معنی داری برابر $\text{Sig} = 0/000$ که نشان دهنده رابطه معنی داری بین شبکه های اجتماعی و سبک زندگی دانش آموزان در بعد رفتارهای اجتماعی می باشد. میزان همبستگی پیرسون برابر ۰/۱۸۵ است که نشان دهنده رابطه قوی و مستقیم بین متغیرهاست. بنابراین

هر چه دانش آموزان در طول شبانه روز بیشتر از شبکه های اجتماعی مجازی استفاده کنند به همان میزان رفتارهای آن ها بیشتر تغییر می کند.

بین شبکه های اجتماعی مجازی و سبک فراغتی دانش آموزان رابطه معنی داری وجود ندارد. سطح معنی داری برابر $0/723$ و ضریب همبستگی پیرسون برابر $0/035$ می باشد.

نتایج آزمون نشان می دهد استفاده از شبکه های اجتماعی مجازی تأثیر معنی داری بر مدیریت بدن دارد. سطح معناداری برابر با $sig = 0/000$ و ضریب همبستگی پیرسون نیز $0/210$ می باشد. بر اساس پارادایم رفتارگرایی اجتماعی میزان استفاده از فضای مجازی تأثیر مستقیم بر روی مدیریت بدن جوانان دارد و آن ها علاقه و گرایش دارند که از لوازم آرایشی و رژیم های لاغری که زیبا و جذاب به نظر می رسند استفاده کنند. بر اساس پارادایم واقعیت اجتماعی میزان استفاده از فضای مجازی تأثیر معناداری بر تغییر کنش فردی انسان ها دارد و انسان در این فضا به دنبال تغییر اعضای بدنش است و دیگر خود واقعی خویش را قبول ندارد، بر اساس پارادایم تعریف اجتماعی که بیشتر از روش مشاهده سود می جوید این پارادایم ارتباط معناداری با فرضیه شبکه های اجتماعی و مدیریت بدن دارد. بدین صورت که انسان ها از طریق مشاهده خیلی از چیزها و الگوهای جذاب و پررنگ و نقش و غیر حقیقی که به ظاهر حقیقی و واقعی جلوه می دهند خواهان جذب آن ها هستند.

در جدول (۳) سطح معناداری بین شبکه های اجتماعی و الگوی مصرف برابر $sig = 0/004$ می باشد و همچنین میزان همبستگی پیرسون برابر $0/165$ می باشد. که نشان دهنده شدت رابطه قوی و مستقیم بین متغیرهاست. بر اساس پارادایم واقعیت گرایی اجتماعی میزان استفاده از فضای مجازی افراد را به سمت تمایل به مصرف گرایی سوق داده است، و آن ها را به آدم هایی بی انگیزه، افسرده و تنبل تبدیل کرده است. و اندیشه و کنش فردی آن ها را نسبت به گذشته بسیار تغییر داده است. بر اساس پارادایم تعریف اجتماعی میزان استفاده از فضای مجازی بر روی کنش های متقابل افراد تأثیر بسزایی گذاشته و آن ها را به افرادی مصرف گرا تبدیل کرده و انسان فعال را به یک انسان منفعل در ساختار اجتماعی تبدیل کرده است. بر اساس پارادایم رفتارگرایی اجتماعی اغلب رفتاری بیشتر بروز می کند که به آن پاداش بیشتری داده شود، این فضا آن ها را به سمت مصرف گرایی بیشتر سوق می دهد و آن ها را به سمت یک زندگی تجمل گرایانه و غربی تشویق می کند و آن ها را

آموزش می‌دهد که تو در این دنیا به دنیا آمدی که مصرف‌کننده باشی تا تولیدکننده و راحت و آسوده و بدون تلاش زندگی کنی.

فضای مجازی بر سبک زندگی دینی دانش‌آموزان تأثیر دارد. در جدول (۳) سطح معناداری بین شبکه‌های اجتماعی و سبک زندگی دینی برابر $0/02 = sig$ ، همچنین ضریب همبستگی پیرسون برابر $0/355$ است که نشان‌دهنده شدت رابطه بسیار قوی و مستقیم بین متغیرهاست. بر این اساس میزان استفاده و شدت حضور در شبکه‌های اجتماعی مجازی اعتقادات و باورهای دینی دانش‌آموزان را تحت تأثیر قرار می‌دهد. چنان‌که امروز مشاهده می‌کنیم اعتقادات و باورهای دینی دانش‌آموزان در مدارس بسیار کمرنگ شده است. گواه آن عدم حضور دانش‌آموزان در مراسم‌های مذهبی مانند نماز جماعت مدرسه و ... می‌باشد.

به منظور تبیین مولفه‌های سبک زندگی دانش‌آموزان بر حسب سازه اثرگذار (استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی) و تعیین این موضوع که این سازه در مجموع، تا چه اندازه قادر به تبیین مولفه‌های سبک زندگی دانش‌آموزان است، از رگرسیون خطی ساده استفاده شده است. خلاصه مدل رگرسیونی و نتایج آن در جداول شماره ۴ و ۵ آمده است. در جدول شماره ۴، خلاصه مدل رگرسیون چندگانه، ضریب تعیین و معناداری رابطه متغیرهای مستقل و وابسته تحقیق آمده است.

جدول ۴. خلاصه مدل رگرسیون چندگانه سبک زندگی به روش همزمان

مدل	ضریب همبستگی	ضریب تعیین	F	SE	Sig
پیش‌بینی‌کننده‌ها	۰/۴۳۲	۰/۲۷۰	۲۲/۵۳۹	۹/۴۴	۰/۰۰۰

جدول ۵. نتایج رگرسیون چند متغیره تبیین سبک زندگی دانش‌آموزان

مولفه‌های سبک زندگی	بتا	t	sig	R ²	ضریب همبستگی	F	Sig
مقدار ثابت	-	۳۶/۰۱۸	۰/۰۰۰	۰/۳۳۰	۰/۴۳۲	۶/۴۷۸	۰/۰۰۰
سبک زندگی دینی	۰/۵۶۰	۱۳/۲۸۵	۰/۰۰۰	۰/۳۲۷			

سبک زندگی فراغتی	۰/۷۲۹	۱۹/۴۴۰	۰/۰۰۰	۰/۴۲۰
سبک ورزش و تندرستی	۰/۷۱۱	۱۸/۷۰۴	۰/۰۰۰	۰/۳۸۰
الگوی مصرف	۰/۳۷۲	۷/۷۲۱	۰/۰۰۰	۰/۲۴۰
مدیریت بدن	۰/۶۲۵	۱۵/۴۵۳	۰/۰۰۰	۰/۳۵۳
رفتارهای اجتماعی	۰/۵۴۴	۱۲/۵۳۸	۰/۰۰۰	۰/۳۱۲

بر اساس نتایج جدول شماره (۵) مشاهده می شود که بین میزان استفاده دانش آموزان از شبکه های اجتماعی مجازی و تمامی مولفه های سبک زندگی رابطه معناداری مثبت و مستقیمی وجود دارد ($\text{Sig} = ۰/۰۰۰$) و هر چه میزان استفاده از شبکه های اجتماعی مجازی دانش آموزان افزایش یابد، سبک زندگی دینی، سبک زندگی ورزشی، سبک زندگی فراغتی، الگوی مصرف، مدیریت بدن و رفتارهای اجتماعی تغییر می کنند. شبکه های اجتماعی مجازی به ترتیب بیشترین و کمترین رابطه را با مولفه های سبک زندگی فراغتی و الگوی مصرف دارند. به طور کلی می توان استنباط کرد که متغیر استفاده از شبکه های اجتماعی مجازی بر سبک زندگی دانش آموزان تأثیر دارد و می توان گفت که میزان استفاده از شبکه های اجتماعی مجازی قادر است به ترتیب، ۴۲، ۳۸، ۳۵، ۳۲، ۳۱ و ۲۴ درصد از تغییرات متغیرهای سبک زندگی فراغتی، سبک ورزش و تندرستی، مدیریت بدن، سبک زندگی دینی، رفتارهای اجتماعی و الگوی مصرف را تبیین کنند. با توجه به ضرایب تعیین، میزان استفاده از شبکه های اجتماعی مجازی، مولفه های سبک زندگی فراغتی ($R^2 = ۴۲۰$)، سبک ورزش و تندرستی ($R^2 = ۳۸۰$)، مدیریت بدن ($R^2 = ۳۵۰$)، سبک زندگی دینی ($R^2 = ۳۲۰$)، رفتارهای اجتماعی ($R^2 = ۳۱۰$) و الگوی مصرف ($R^2 = ۲۴۰$)، به ترتیب بیشترین سهم را در تبیین و پیش بینی سبک زندگی دانش آموزان داشته اند. در مجموع تمامی متغیرهای تحقیق قادرند ۰/۳۳۰ درصد از تغییرات متغیر سبک زندگی دانش آموزان را تبیین کنند ضریب همبستگی بین متغیرهای تحقیق و متغیر وابسته تحقیق یعنی سبک زندگی دانش آموزان ۰/۴۳۲ است که نشان دهنده رابطه مثبت و قوی بین آن ها می باشد.

بحث و نتیجه‌گیری

امروزه رسانه‌ها یکی از ابزارهای بسیار مهم و تأثیرگذار در عقاید، رفتار و فرهنگ محسوب می‌شوند. برنامه‌های مبتنی بر فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی نوین در کشورهای در حال توسعه باعث پذیرش افکار جدید و روش‌های زندگی وارداتی در بین قشر جوان جامعه میزبان می‌شود و همین باعث می‌شود که جوانان از عمل به بسیاری از عادات و رسوم سنتی جامعه خود که از مؤلفه‌های مهم هویت فرهنگی آنان محسوب می‌شود، سرباز زنند و دائم به تقلید فرهنگ بیگانه پرداخته و در مقابل بیشتر از آنچه مبتنی بر میراث فرهنگی و تمدنشان است دورتر شوند.

در این پژوهش، محقق نشان داد بین میزان استفاده دانش‌آموزان از شبکه‌های اجتماعی مجازی و تمامی مولفه‌های سبک زندگی به جز سبک زندگی فراغتی رابطه معناداری مثبت و مستقیمی وجود دارد و هر چه میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی دانش‌آموزان افزایش یابد، مولفه‌های ورزش و تندرستی، سبک زندگی دینی، الگوهای مصرف، رفتارهای اجتماعی و مدیریت بدن آن‌ها دچار تغییر می‌شود. به طور کلی، استنباط شد که میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی بر سبک زندگی دانش‌آموزان تأثیر معناداری داشت و میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی، مولفه‌های سبک زندگی فراغتی و ورزشی را بیشتر از دیگر مولفه‌ها و مولفه‌های سبک زندگی مصرفی و رفتارهای اجتماعی را کمتر از دیگر مولفه‌ها تبیین و پیش‌بینی کرد. این یافته تحقیق با نتایج پژوهش اکبری و همکاران (۱۳۹۹) که نشان دادند بین شبکه‌های مجازی و سبک زندگی جوانان رابطه معکوس و معناداری وجود دارد، همسو نیست. اما با نتایج مطالعات رضاییان و ادریسی (۱۳۹۷)، فرقانی و مهاجری (۱۳۹۶)، شکاری نمین و حاجیانی (۱۳۹۳)، عبدالله نژاد فرهانی (۱۳۹۳)، بشیر و افراسیابی (۱۳۹۱)، سایانا و همکاران (۲۰۲۰)، دستیار و همکاران (۱۴۰۰)، راجسوار (۲۰۱۷)، دیکینسون (۲۰۱۷)، چوگور و چوگور (۲۰۱۷)، کولاندیراج (۲۰۱۴)، نیلندر (۲۰۱۳)، سنتولا (۲۰۱۳)، اسد، مامون و کلمنت (۲۰۱۲) و همپتون و همکاران (۲۰۱۹) که نشان دادند استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی بر ابعاد سبک زندگی (از جمله الگوهای مصرف، شیوه‌های گذران اوقات فراغت، و مدیریت بدن) تأثیر مثبتی دارد، همسو است.

به تعبیر گیدنز شبکه‌های اجتماعی مجازی، راه‌های جدیدی را برای انتخاب‌های افراد می‌گشاید که فرد با انتخاب راه درست، می‌تواند سبک زندگی خود را در جهت مثبت و شکوفا سوق دهد. در این زمینه کاستلز بیان می‌کند که جامعه شبکه‌ای (شبکه‌های اطلاعاتی و ارتباطی) در تمامی

جنبه‌های زندگی اثرگذار است و باعث تغییر در سبک زندگی افراد می‌شود. وی همچنین بیان می‌کند که چنین جامعه‌ای باعث دگرگونی زندگی انسان شده و مکان‌ها از معنای فرهنگی و تاریخی خود تهی می‌شوند. وبلن، سبک زندگی را یک پدیده گروهی می‌داند. با این تغییر می‌توان گفت که دانش‌آموزان و همسالان با تشکیل گروه و یادگیری از هم، سبک‌های زندگی نسبتاً مشابهی را انتخاب می‌کنند.

در پژوهش حاضر میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی در بین دانش‌آموزان دختر بیشتر از دانش‌آموزان پسر است. همچنین در تمامی مولفه‌های سبک زندگی میانگین دختران بیشتر از پسران بود. بنابراین دانش‌آموزانی که که استفاده بیشتری از شبکه‌های اجتماعی مجازی دارند، در تمامی مولفه‌های سبک زندگی میانگین بیشتری بدست می‌آورند. با این اوصاف می‌توان گفت که رابطه مستقیمی بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و سبک زندگی دانش‌آموزان (به خصوص دانش‌آموزان دختر) وجود دارد. این یافته تحقیق با نتایج تحقیق عبدالله نژاد فراهانی (۱۳۹۳) که نشان دادند زنان بیشتر از مردان از شبکه‌های اجتماعی مجازی استفاده می‌کنند، همسو است. همچنین با نتایج پژوهش کفاشی و پیرجلیلی (۱۳۹۵) که نشان دادند فضای مجازی بخش عمده‌ای از زندگی زنان را به خود اختصاص داده است و عامل مهمی در شکل‌دهی سبک زندگی و چگونگی تفکر آنها است، همسو است. اما با نتایج پژوهش کولاندیراج (۲۰۱۴) که نشان داد از لحاظ تأثیرگذاری شبکه‌های مجازی بر نوع تفریح، تغذیه، ورزش، و انتخاب موسیقی میان دانشجویان زن و مرد تفاوت معناداری وجود ندارد، همسو نمی‌باشد. به طور کلی، می‌توان گفت که شبکه‌های اجتماعی مجازی صورت جدیدی از تعاملات اجتماعی را به نمایش گذاشته‌اند و در تمامی لایه‌های زندگی فرد رسوخ کرده و سبک زندگی او را دچار تغییر و تحولات اساسی کرده‌اند.

منابع

- اباذری، یوسف و چاوشیان، حسن (۱۳۸۱). از طبقه اجتماعی تا سبک زندگی رویکردهای نوین در تحلیل جامعه‌شناختی هویت اجتماعی، **نامه علوم اجتماعی**، ۵ (۴): ۳۱-۴۵.
- ابراهیمی، قربانعلی و بهنوئی‌گدنه، عباس. (۱۳۹۴). **درآمدی بر جامعه‌شناسی سبک زندگی جوانان**. تهران، نشر لویه.
- افراسیابی، محمدصادق. (۱۳۸۳). اورکات، شهری نه برای همه، **هفته‌نامه سروش**، ۹۰ (۱۰): ۴۵۱-۴۳۲.

- اکبری، تقی. هاشمی، جواد. کاظمی، سلیم. جاوید پور، مرتضی و متولی کسمایی، مریم. (۱۳۹۹). تبیین تأثیر شبکه های اجتماعی مجازی بر سبک زندگی جوانان شهر اردبیل، **پژوهش های ارتباطی**، ۲۷(۳): ۸۱-۵۹. بشیر، حسین و افراسیابی، محمد صادق. (۱۳۹۱). شبکه های اجتماعی اینترنتی و سبک زندگی جوانان؛ مطالعه موردی بزرگترین جامعه مجازی ایرانیان، **تحقیقات فرهنگی**، ۵(۱): ۶۲-۳۱.
- برزیان، علی. (۱۳۹۶). تأثیر فراغت مجازی و بازی های رایانه ای بر هویت دینی نوجوانان، **مطالعات فرهنگ ارتباطات**، ۱۸(۲۹): ۵۷-۴۳.
- پهلوانی زاده، محمد. (۱۳۹۶). کاربری شبکه های اجتماعی مجازی و جایگاه آندر سبک زندگی (مورد مطالعه : شبکه تلگرام و دانشجویان دانشگاه امام صادق). **نامه فرهنگ و ارتباطات**، ۱(۲): ۲۴-۱.
- شارع پور، محمود و حسینی راد، علی. (۱۳۸۷). بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و مشارکت ورزشی، **حرکت**، ۱(۳۷): ۱۵۳-۱۳۱.
- شامانی، اسماعیل. (۱۳۹۵). رابطه استفاده از شبکه های اجتماعی مجازی با هویت جوانان شهر تهران، **فصلنامه فرهنگ مشاوره ای و روان درمانی**، ۷(۲): ۱۰۲-۸۳.
- شکاری نمین، شیدا و حاجیانی، ابراهیم. (۱۳۹۳). بررسی تأثیر شبکه های اجتماعی مجازی بر سبک زندگی جوانان، **مدیریت فرهنگی**، ۸(۳): ۷۹-۶۳.
- رسول زاده اقدم، صمد. عدلی پور، صمد. میرمحمد تبار، سید احمد. (۱۳۹۵). مطالعه جامعه شناختی رابطه شبکه اجتماعی فیس بوک با مدگرایی زنان شهر تبریز، **مطالعات جامعه شناختی**، ۸(۴): ۳۵-۵۲.
- رضاییان، عالیه و ادریسی، افسانه. (۱۳۹۷). تأثیر شبکه های اجتماعی بر سبک زندگی نسل چهارمی ها(دهه هشتادی ها)، **مطالعات میان فرهنگی**، ۱۳(۳۴): ۳۶-۸.
- رهبر قاضی، محمود رضا. حاتمی، عباس. (۱۳۹۶). رابطه شبکه های اجتماعی مجازی و دگرگونی هویت های جمعی (با تأکید بر هویت دینی، ملی و مدرن)، **فصلنامه مجلس و راهبرد**، ۲۵(۳): ۴۵۱-۴۴۰.
- صادقیان، عفت. مهناز مقدری، کوشا و گرجی، سمیرا. (۱۳۸۹). بررسی وضعیت سلامت روانی دانش آموزان دختر دبیرستانی شهر همدان در سال تحصیلی ۱۳۸۸-۱۳۸۷. **مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی همدان**، ۱۷(۳): ۲۵-۱.
- فرقانی، محمد مهدی و مهاجری، ربابه. (۱۳۹۶). رابطه بین استفاده از شبکه های اجتماعی مجازی و تغییر سبک زندگی جوانان تهران، **مطالعات رسانه های نوین**، ۴(۱۳): ۲۹۲-۲۵۹.
- سلطانی، اختر. (۱۳۹۵). بررسی استفاده از شبکه های اجتماعی مجازی و هویت اجتماعی دانشجویان (مورد مطالعه : دانشجویان رشته مدیریت دانشگاه آزاد اسلامی واحد ایلام). **فرهنگ ایلام**، ۱۶(۴): ۲۳۱-۲۱۰.

- مسعودنیا، حسین. محمود اوغلی، رضا و ابراهیمی پور. (۱۳۹۵). بررسی رابطه مصرف اینترنتی و هویت دینی در بین دانشجویان دانشگاه اصفهان، **مجله مطالعات ملی**، ۱۷ (۱): ۱۰۷-۱۳۲.
- محمدی، افشین و بی باک آبادی، غزال. (۱۳۸۹)، بررسی مولفه های سبک زندگی و الگوی رفتار در فیلم های سینمایی پر فروش، **نامه پژوهش فرهنگی**، ۱۱ (۳): ۹۷ - ۱۳۸.
- نیازی، محسن. (۱۳۸۹). رابطه سبک زندگی و میزان هویت ملی (مورد مطالعه: شهروندان شهر کاشان، **مطالعات فرهنگی و ارتباطات**، ۱۲ (۲): ۱۴۰-۱۵۸.
- شیخ زاده، اکبر. (۱۳۹۵). بررسی رابطه شبکه های اجتماعی مجازی با مولفه های سبک زندگی، **پژوهش های جامعه شناختی**، ۱۰ (۱): ۱۵۰-۱۲۵.
- یاراحمدی، سعید و زارعی، جعفری. (۱۳۹۸). پیامدهای حضور در شبکه های اجتماعی آنلاین بر زندگی زوجین مطالعه کیفی. **آموزش بهداشت و ارتقاء سلامت ایران**، ۷ (۱): ۴۵-۳۰.
- Abbasi Ghadi, M. & Khalili Kashani, M. (2013). **The effect of the Internet on national identity**, Tehran: Research Center for Strategic Studies.
- Ahmadzadeh, Kermani, R. (2012). **Rethinking Culture & Media**, Tehran: Chapar Publishing.
- Asad, S., Mamun, A. A., & Clement, C. K. (2012). The effect of social networking sites to the lifestyles of teachers and students in higher educational institutions. **Basic and Applied Sciences**, 1(4), 498-510.
- Bashir, H. & Bhat, S.A. (2017). Effects of Social Media on Mental Health: A Review. **International Journal of Indian Psychology**, 4(3), 125-131.
- Bourdieu, P. (1984). **Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste**. London: Routledge and Kegan Paul.
- Chukwuere, J. E., & Chukwuere P. Ch. (2017). The impact of social media on social lifestyle A case study of university female students. **Gender & Behavior, Psychological Studies/Services**, 23 (2): 123-141.
- Dickinson, J. E. (2017). Tourism communities and social ties: The role of online and offline tourist social networks in building social capital and sustainable practice. **Sustainable Tourism**, 25(2), 1-18.
- Glina, L. (1997). Media & Identity. **Psychological Bulletin**, 9 (2): 1150-1168.
- Sorin, J. & Tankard, J. (2014), **Communication Theories**, translated by Alireza Dehghan, Tehran: University of Tehran.
- Tripathi, G. & Ahad, M. A. (2019). Effects of social Media on Social, Mental, and Physical Health Traits of Youngsters. In: H. S. Behera, J. Nayak, B. Naik, & A.), **Computational Intelligence in Data Mining**, 23: 685-695.
- Kulandairaj, J. (2014). Impact of social media on the lifestyle of youth. **International Journal of Technical Research and Applications**, 2(8), 22-28.
- Rajeswari, S. (2017). Impact of social media on lifestyle and learning behavior among adolescents. **Pondicherry Journal of Nursing**, 11(2), 10-12.

Saini, N., Sangwan, G., Verma, M., Kohli, A., Kaur, M., & Lakshmi, P. V. M. (2020). Effect of social networking sites on the quality of life of college students: a cross-sectional study from a city in North India. **Hindawi the Scientific World Journal**, 13 (3): 167-188.

Tsay-Vogel, M. (2016). Me Versus them: Third-person effects among Facebook users. **New Media & Society**, 18(9): 1956-1972.

Wang, L.; Luo, J.; Gao, W. and Kong, J. (2012), The effect of Internet use life styles: A national survey, **Computers in Human Behavior**, 28 (6): 2007-2013.

Sociological study of the role of virtual social networks on the lifestyle of high school students

Quarterly Journal of Educational Leadership
& Administration
Islamic Azad University Garmsar Branch
Vol.18, No 1, Spring 2024, No.67

Sociological study of the role of virtual social networks on the lifestyle of high school students

Majid Reza Jahan Mohin, Karamatullah Rasekh, Seyyed Koresh Sarwarzadeh, Alireza Khodami

Abstract:

Purpose: The purpose of this research is to sociologically study the role of virtual social networks on the lifestyle of high school students in Jahrom city.

Method: The current research is a correlation study of two or more variables, that is, with the aim of identifying the relationship between two or more variables, it has a cross-sectional design and is non-experimental in terms of the method of data collection. The statistical population was all male and female high school students of second secondary level in Jahrom city in the current academic year (1401-1401) and the sample number was 375 who were selected using random sampling method and finally, the data collection tool (two questionnaires) between them was distributed to determine reliability, the internal consistency method using Cronbach's alpha method has been used. SPSS software was used to analyze the data. Also, frequency distribution tables, Pearson's correlation coefficient, mean comparison, analysis of variance, linear regression, multiple regression were used for relationships between variables.

Findings: The findings of the research showed that there is a significant positive and direct relationship between students' use of virtual social networks and all lifestyle components except leisure lifestyle. According to the coefficients of determination, the amount of use of virtual social networks has predicted the components of leisure lifestyle more than other components and the component of consumption patterns less than other components. Also, the results showed that the explanation of the students' lifestyle variable in terms of the total of independent variables (religious lifestyle, leisure, sports, consumption patterns, body management and social behaviors) are able to explain 0.330 of the changes in the students' lifestyle variable.

Conclusion: As the amount of use of virtual social networks of students increases, the components of exercise and health, religious lifestyle, consumption patterns, social behaviors and body management will change. The results of this research can help the country's cultural planning, especially in the field of education.

Keywords: virtual social networks, life style, sociological approach.